

Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju
Misija u Crnoj Gori

TEMATSKI IZVJEŠTAJ :

Pritvor: učestalost određivanja i opravdanost izricanja

SADRŽAJ:

1. Uvod	5
2. Metodologija	5
3. Pritvor – domaći i međunarodni pravni standardi	7
3.1. Međunarodni standardi	7
3.2. Domaće zakonodavstvo	8
4. Učestalost određivanja pritvora	9
5. Zakonski osnovi za određivanje pritvora	9
6. Obrazloženost rješenja o određivanju pritvora	10
7. Određivanje jemstva	17
8. Zaključci i preporuke	18

1. UVOD

Misija OEBS-a u Crnoj Gori (u daljem tekstu: Misija) je uz pomoć donacija koje su obezbijedile vlade: Kraljevine Holandije, Velikog Vojvodstva Luksemburga, Francuske, Njemačke, Velike Britanije i SAD u septembru 2011. godine pokrenula treću fazu *Projekta praćenja suđenja (u daljem tekstu: Projekat)* čiji je cilj da se izvrši analiza krivičnih postupaka, utvrde uslovi potrebni za osiguravanje pravičnosti postupaka i da se pruži podrška sudovima u obezbijeđivanju ovih uslova, a sve u cilju pospješivanja procesa reforme pravosuđa, a time i jačanja vladavine prava u Crnoj Gori. Projekat se realizuje u saradnji sa NVO Centar za monitoring i istraživanje CeMI.

U skladu sa *Memorandumom o sporazumijevanju o realizaciji Projekta*, koji je potpisan između Misije, sa jedne strane, i Vrhovnog suda Crne Gore, Višeg suda u Podgorici, Višeg suda u Bijelom Polju i svih osnovnih sudova u Crnoj Gori, sa druge strane, aktivnosti monitoringa su proširene na sve sudove u Crnoj Gori i to kako u krivičnim tako i u građanskim stvarima.

Ovaj tematski izvještaj rezultat je višemjesečnog istraživanja sprovedenog od strane tima posmatrača, sa ciljem da se procijeni učestalost određivanja i opravdanost izricanja pritvora u praksi sudova u Crnoj Gori tokom 2011. i 2012. godine i da se kroz analizu predmeta pruže odgovarajući zaključci i preporuke sa ciljem daljeg unaprijeđenja stanja u ovoj oblasti. Misija je i u dosadašnjem toku realizacije projekta objavljivala tematske izvještaje, a posljednji izvještaj o učestalosti određivanja i opravdanosti radi pritvora u praksi sudova u Crnoj Gori je objavljen u 2010. godini.

Izvještaj se sastoji od osam cjelina u kojima su navedeni svi relevantni podaci do kojih se došlo tokom istraživanja. Prvi dio je uvod; drugi dio je posvećen metodologiji istraživanja; u trećem dijelu su predstavljeni relevantni međunarodni i domaći pravni standardi u vezi sa pritvorom; u četvrtom dijelu su predstavljeni nalazi o učestalosti određivanja pritvora u praksi sudova u Crnoj Gori; peti, šesti i sedmi dio su posvećeni analizi informacija prikupljenih tokom istraživanja. U osmom dijelu su predstavljeni zaključci i preporuke za dalje unaprijeđenje efikasnosti sudskih postupaka u ovom dijelu.

2. METODOLOGIJA

Metodologija istraživanja bazirana je na neposrednom uvidu u spise predmeta. Prilikom odabira predmeta za ovo istraživanje, kriterijum vrste krivičnog djela nije uzet u obzir, tako da su analizirana kako lakša, tako i teža krivična djela. Međutim, tim posmatrača je pri odabiru predmeta vodio računa da pritvorski predmeti budu iz 2011. i 2012. godine, ne i ranije, kako se ne bi poklapali sa pritvorskim predmetima iz ranijih tematskih istraživanja tokom ovog projekta. Osnovni kriterijum koji je uzet pri odabiru predmeta bio je da je prvo rješenje o određenju pritvora iz 2011. ili 2012. godine. Informacije iz spisa, koje su bile relevantne za ovo istraživanje, unošene su u standardizovane upitnike, koji su nakon toga analizirani od strane članova tima posmatrača.

Upitnik je sadržavao sljedeća pitanja:

- Kada je sud odredio pritvor?
- Na kojim zakonskim osnovama je zasnovana odluka kojom se određuje pritvor?
- Da li je odluka o određivanju pritvora obrazložena sa dovoljno činjenica koje govore u prilog opravdanosti izricanja pritvora?

Ukupan broj krivičnih predmeta koji su analizirani u okviru ovog istraživanja je 316, od kojih je 95 analizirano u Višim sudovima u Podgorici i Bijelom Polju, dok su ostalih 221 predmeta analizirani u osnovnim sudovima, izuzev Osnovnog suda u Kolašinu i Osnovnog suda na Žabljaku (vidi tabelu 1) gdje prema informacijama predsjednika sudova u izvještajnom periodu nije bilo pritvorskih predmeta. Takođe, treba napomenuti da je istraživanje obuhvatilo samo krivične predmete koji su primljeni u sudovima od 1.01.2011. do 1.07.2012. godine.

Tabela 1. Ukupan broj analiziranih pritvorskih predmeta po sudovima

Sud	Broj analiziranih pritvorskih predmeta
Viši sud Bijelo Polje	47
Viši sud Podgorica	48
Osnovni sud Bar	30
Osnovni sud Berane	14
Osnovni sud Bijelo Polje	14
Osnovni sud Cetinje	11
Osnovni sud Danilovgrad	4
Osnovni sud Herceg Novi	13
Osnovni sud Kolašin	0
Osnovni sud Kotor	52
Osnovni sud Nikšić	8
Osnovni sud Plav	6
Osnovni sud Pljevlja	13
Osnovni sud Podgorica	30
Osnovni sud Rožaje	10
Osnovni sud Ulcinj	16
Osnovni sud Žabljak	0
UKUPNO:	316

Ovdje treba napomenuti da tim posmatrača koji je radio na tematskom istraživanju nije bio u mogućnosti da analizira sve pritvorske predmete koji su bili u radu u 2011. i 2012. godini iz razloga što se određeni broj predmeta, prilikom posjete sudovima, nalazio pred višim sudskim instancama zbog pokrenutih postupaka po žalbi. U tabeli 2 i tabeli 3 mogu se naći podaci o ukupnom broju predmeta u radu, kao i pritvorskim predmetima po sudovima u 2011. i 2012. godini.

Tabela 2: Ukupan broj pritvorskih predmeta pred višim sudovima

Godina	2011			2012		
	Primljeno u 2011. godini	Broj optuženih lica	Pritvorskih predmeta	Primljeno do 1.07.2012	Broj optuženih lica	Pritvorskih predmeta do 1.07.2012
Bijelo Polje	79	145	98	34	74	24
Podgorica	281	541	155	102	258	47

Tabela 3. Ukupan broj pritvorskih predmeta pred osnovnim sudovima

Godina	2011		2012	
	Primljeno u 2011. godini	Pritvorskih predmeta	Primljeno do 1.07.2012	Pritvorskih predmeta do 1.07.2012
Bijelo Polje	527	11	241	11
Nikšić	875	18	675	12
Cetinje	241	10	151	14
Kotor	647	84	258	29
Herceg Novi	238	22	116	4
Bar	429	29	295	9
Ulcinj	288	19	119	6
Kolasin	82	2	66	0
Rozaje	226	9	112	2
Plav	87	6	46	0
Pljevlja	278	3	93	6
Danilovgrad	133	1	65	4
Podgorica	974	61	773	22
Berane	404	16	114	2
Žabljak	70	0	26	0

Analizom navedenih podataka može se izvesti zaključak da je tokom 2011. i 2012. godine bilo ukupno 736 pritvorskih predmeta pred višim i osnovnim sudovima u Crnoj Gori. Tematsko istraživanje izvršeno je neposrednim uvidom u 316 pritvorskih predmeta – što je oko 43% ukupnog broja pritvorskih predmeta tokom 2011. i 2012. godine.

U osnovnim sudovima analizirano je 221, što predstavlja reprezentativan uzorak od oko 54% ukupnog broja pritvorskih predmeta tokom 2011. i 2012. godine.

U višim sudovima, analizirano je 95 od 324 pritvorskih predmeta, odnosno oko 30% ukupnog broja pritvorskih predmeta tokom 2011. i 2012. godine.

3. PRITVOR – DOMAĆI I MEĐUNARODNI PRAVNI STANDARDI

3.1. Međunarodni standardi

U skladu sa članom 9 (1) Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima „Svako ima pravo na slobodu i bezbjednost ličnosti. Niko ne smije biti proizvoljno uhapšen ili pritvoren. Niko ne može biti lišen slobode osim iz razloga i shodno postupku koji je predviđen zakonom”.

Pravilo 6 Standardnog minimuma pravila UN-a o nezakonitim mjerama (tzv. „Tokijska pravila“), predviđa da se „pritvor do suđenja koristi kao krajnja mjera u krivičnom postupku, uzimajući u obzir istragu navodnog prestupa i zaštitu društva od žrtve.“

Članom 5 Evropske konvencije garantuje se svakome pravo na *slobodu i bezbjednost ličnosti*, uz navođenje šest razloga zbog kojih se lice može lišiti slobode. Naime, Evropskom konvencijom nijesu propisani razlozi zbog kojih se određuje pritvor, već su navedeni izuzeci od prava na slobodu, koji su taksativno nabrojani u članu 5 Evropske Konvencije.

Prilikom donošenja rješenja o određivanju pritvora, jedan od uslova koji mora postojati prilikom njegovog određivanja jeste *osnovana sumnja* da je lice izvršilo krivično djelo, što svakako podrazumijeva da mora postojati obrazloženje i da se moraju navesti opravdani razlozi za postojanje sumnje. Takođe, Evropski sud za ljudska prava smatra da osnovana sumnja jeste samo jedan od uslova koji su potrebni za određivanje pritvora, te da pored toga moraju postojati „opravdani i valjani” razlozi od javnog interesa koji opravdavaju dalje lišavanje slobode lica čija se nevinost pretpostavlja. Evropski sud za ljudska prava utvrdio je četiri takva osnova, i to:

- opasnost od bjekstva;
- ometanje toka postupka;
- opasnost da se ponovi izvršenje krivičnog djela;
- čuvanje javnog reda.

U preporuci Komiteta ministara Savjeta Evrope od 27. septembra 2006¹, o pritvoru, uslovima u pritvoru i zaštiti od zloupotrebe, preporučuje se zemljama članicama da poštuju pravila u ovoj oblasti koja imaju za cilj da se: postave striktna ograničenja na određivanje mjere pritvora; podstakne na upotrebu alternativnih mjera kad god je to moguće; zahtijeva da mjeru pritvora, produženje pritvora i alternativne mjere određuje sudska vlast; osigura da se pritvorene osobe drže u uslovima i pod režimom koji odgovara njihovom pravnom statusu koji je zasnovan na pretpostavci o nevinosti; zahtijeva postojanje odgovarajućih prostornih uslova i adekvatno upravljanje njima; osigura uspostavljanje efikasne zaštite u slučaju eventualnog kršenja ovih pravila.

Prema ovoj preporuci mjera pritvora se generalno primjenjuje samo u odnosu na osobe osumnjičene da su počinile neko krivično djelo za koje se može izreći kazna zatvora. Mjera pritvora je moguća samo ako su svi navedeni uslovi ispunjeni: a) ako postoji osnovana sumnja da su on ili ona počinili neko krivično djelo; b) ako postoje značajni razlozi da se vjeruje da će on ili ona, ukoliko bude pušten/a na slobodu, ili (i) pobjeći, ili (ii) počiniti neko teško krivično djelo, ili (iii) miješati se u tok sudskog postupka, ili (iv) predstavljati ozbiljnu prijetnju javnom redu; c) ako nije moguće primijeniti alternativne mjere kako bi se otklonili razlozi navedeni pod b; d) ako je ovo korak koji se preduzima kao dio krivičnog postupka. Pored toga, u skladu sa sudskom praksom Evropskog suda pravde, preporuka pruža smjernice pravosudnim organima da odrede uslove pod kojima osoba može biti zadržana u pritvoru.

3.2. Domaće zakonodavstvo

Članom 30 Ustava Crne Gore proklamuju se osnovni principi vezani za lišavanje slobode i određivanje pritvora, kao što su zahtijev za sudsku odluku, trajanje pritvora i pravo na žalbu. Takođe osnovi za lišenje slobode, utvrđeni od strane Evropskog suda za ljudska prava, predviđeni su i u ZKP-u. Među mjerama koje se mogu preduzeti prema okrivljenom za obezbjeđenje njegovog prisustva i za nesmetano vođenje krivičnog postupka, pritvor je najteža mjera koju predviđa crnogorski ZKP. Izuzetnost pritvora proizilazi iz odredbe iz čl. 147. „starog“, i čl. 174 „novog“ ZKP-a koja predviđa da se pritvor može odrediti samo ako se ista svrha postupka ne može ostvariti drugom mjerom, a neophodan je radi nesmetanog vođenja postupka.

Dužnost je svih organa koji učestvuju u krivičnom postupku i organa koji im pružaju pravnu pomoć da postupaju sa naročitom hitnošću, ako se okrivljeni nalazi u pritvoru. Takođe, u toku cijelog postupka pritvor će se ukinuti čim prestanu razlozi na osnovu kojih je bio određen.

¹ Preporuka (2006)13.

Kao što je već rečeno, domaćim zakonodavstvom predviđeni su razlozi na osnovu kojih je moguće izricanje pritvora. Naime, prilikom donošenja rješenja o određivanju pritvora, svaki zakonom predviđeni razlog mora biti obrazložen, uz davanje dovoljno opravdanih činjenica za njegovo izricanje. Takođe, treba imati na umu da jednom dati razlozi nijesu konstanta, te da se isti mogu promijeniti u zavisnosti od okolnosti koje mogu biti olakšavajuće ili otežavajuće. Znači, neophodno je periodično preispitati razloge za određivanje pritvora i shodno nađenom stanju isti ukinuti ili produžiti.

4. UČESTALOST ODREĐIVANJA PRITVORA

Neposredno prije početka istraživanja, Misija je od strane svih osnovnih i viših sudova dobila informacije o svim predmetima koji su vođeni pred tim sudovima tokom 2011. i 2012. godine. Takođe, sudovi su Misiji dostavili informacije o broju pritvorskih predmeta kao i broju optuženih lica u navedenim predmetima. Na osnovu dobijenih informacija, tim istraživača je izračunao učestalost određivanja pritvora u osnovnim i višim sudovima u Crnoj Gori tokom 2011. i 2012. godine. Rezultati su prikazani u sljedećoj tabeli.

Tabela: Učestalost određivanja pritvora u sudovima u Crnoj Gori:

Sud	Ukupno predmeta u radu u 2011. i 2012. (do 1.07.2012)	Ukupno pritvorskih predmeta u 2011. i 2012. (do 1.07.2012)
Viši sudovi	496	324 (65,32%)
Osnovni sudovi	8649	412 (4,76%)

Kroz analizu predmeta uočeno je da je određivanje pritvora znatno učestalije u višim nego u osnovnim sudovima u Crnoj Gori. Kao što se vidi iz tabele, u Višim sudovima u Bijelom Polju i Podgorici, određivanje pritvora je zabilježeno u 324 od 496 predmeta (65,32 % predmeta), iz čega se može izvesti zaključak da je određivanje pritvora u ovim sudovima pravilo, a ne izuzetak.

Kada su u pitanju osnovni sudovi, pritvor je određen u značajnije manjem procentu – u 4,76% slučajeva, odnosno u 412 od 8649 predmeta.

5. ZAKONSKI OSNOVI ZA ODREĐIVANJE PRITVORA

ZKP Crne Gore, u skladu sa međunarodnim standardima u ovoj oblasti, predviđa da rješenje o određivanju pritvora mora kumulativno sadržati dva bitna elementa:

a. Prvi uslov je postojanje osnovane sumnje da je lice izvršilo krivično djelo, što svakako podrazumijeva da mora postojati obrazloženje za njegovo određivanje i da se moraju navesti opravdani i valjani razlozi od javnog interesa koji opravdavaju lišavanje slobode lica čija se nevinost pretpostavlja.

b. Drugi element je postojanje barem jednog od uslova koji su predviđeni u ZKP-u. U čl. 148. ZKP-a, taksativno su nabrojani uslovi usled čijeg postojanja se može donijeti rješenje o pritvoru, naravno, uz postojanje prvog uslova – osnovane sumnje da je lice izvršilo krivično djelo.

Član 148. „starog“ ZKP-a Crne Gore (određivanje pritvora)

(1) Kad postoji osnovana sumnja da je određeno lice učinilo krivično djelo, pritvor se protiv tog lica može odrediti, ako:

- 1) se krije ili ako se ne može utvrditi njegova istovjetnost ili ako postoje druge okolnosti koje ukazuju na opasnost od bjekstva;
- 2) postoje okolnosti koje ukazuju da će uništiti, sakriti, izmijeniti ili falsifikovati dokaze ili tragove krivičnog djela ili ako osobite okolnosti ukazuju da će ometati postupak uticanjem na svjedoke, saučesnike ili prikrivače;
- 3) osobite okolnosti ukazuju da će ponoviti krivično djelo ili dovršiti pokušano krivično djelo ili da će učiniti krivično djelo kojim prijeti;
- 4) su u pitanju krivična djela za koje se po zakonu može izreći kazna deset godina zatvora ili teža kazna, ako je to opravdano zbog posebno teških okolnosti djela;
- 5) uredno pozvani optuženi očigledno izbjegava da dodje na glavni pretres.

Član 175. „novog“ ZKP-a Crne Gore (određivanje pritvora)

(1) Kad postoji osnovana sumnja da je određeno lice učinilo krivično djelo, pritvor protiv tog lica može se odrediti, ako:

- 1) se krije ili ako se ne može utvrditi njegov identitet ili ako postoje druge okolnosti koje ukazuju na opasnost od bjekstva;
- 2) postoje okolnosti koje ukazuju da će uništiti, sakriti, izmijeniti ili falsifikovati dokaze ili tragove krivičnog djela ili da će ometati postupak uticanjem na svjedoke, saučesnike ili prikrivače;
- 3) postoje okolnosti koje ukazuju da će ponoviti krivično djelo ili dovršiti pokušano krivično djelo ili da će učiniti krivično djelo kojim prijeti;
- 4) je u pitanju krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora od deset godina ili teža kazna i koje je posebno teško zbog načina izvršenja ili posljedica, a postoje izuzetne okolnosti koje ukazuju da bi puštanje na slobodu dovelo do ozbiljne prijetnje očuvanju javnog reda i mira;
- 5) uredno pozvani optuženi izbjegava da dođe na glavni pretres.

(2) U slučaju iz stava 1 tačka 1 ovog člana, pritvor koji je određen samo zbog toga što se ne može utvrditi identitet lica traje dok se identitet utvrdi. U slučaju iz stava 1 tačka 2 ovog člana, pritvor će se ukinuti čim se obezbijede dokazi zbog kojih je pritvor određen. Pritvor koji je određen po stavu 1 tačka 5 ovog člana, može trajati do objavljivanja presude.

6. OBRAZLOŽENOST RJEŠENJA O ODREĐIVANJU PRITVORA

U ZKP-u, kao što je u prethodnom odjeljku naglašeno, navedeni su razlozi na osnovu kojih je moguće izricanje pritvora. **Prilikom donošenja rješenja o određivanju pritvora, svaki zakonom predviđeni razlog mora biti obrazložen, uz davanje dovoljno opravdanih činjenica za njegovo izricanje.** Takođe jednom dati razlozi nijesu konstanta i isti se mogu promijeniti u zavisnosti od okolnosti, koje mogu biti olakšavajuće ili otežavajuće. Znači, neophodno je periodično preispitati razloge za određivanje pritvora, i shodno nađenom stanju isti ukinuti ili produžiti.

Tabela: Ukupan broj obrazloženih i neobrazloženih rješenja o određenju pritvora po sudovima u skladu sa praksom Evropskog suda za ljudska prava

Sud	Broj obrazloženih rješenja	Broj rješenja neobrazloženih u skladu sa praksom Evropskog suda za ljudska prava
Viši sud Bijelo Polje	18	29
Viši sud Podgorica	21	27
Osnovni sud Bar	29	1
Osnovni sud Berane	5	9
Osnovni sud Bijelo Polje	7	7
Osnovni sud Cetinje	6	5
Osnovni sud Danilovgrad	4	0
Osnovni sud Herceg Novi	13	0
Osnovni sud Kolašin	0	0
Osnovni sud Kotor	50	2
Osnovni sud Nikšić	7	1
Osnovni sud Plav	2	4
Osnovni sud Pljevlja	8	5
Osnovni sud Podgorica	30	0
Osnovni sud Rožaje	1	9
Osnovni sud Ulcinj	14	2
Osnovni sud Žabljak	0	0
UKUPNO:	215 (68.03%)	101 (31.97%)

U ovoj tabeli je prikazana obrazloženost analiziranih rješenja o određenju pritvora po svim sudovima u Crnoj Gori. Ukupan broj obrazloženih rješenja o određenju pritvora je 215 što predstavlja 68,03% ukupnog broja analiziranih predmeta. Sa druge strane, u nešto manje od jedne trećine analiziranih predmeta (101 predmet ukupno) rješenja o određenju pritvora nijesu bila obrazložena u skladu sa praksom Evropskog suda za ljudska prava.

Tabela: Rješenja neobrazložena u skladu sa praksom Evropskog suda za ljudska prava – struktura prema osnovima predviđenim ZKP-om

Zakonski osnovi	Broj rješenja neobrazloženih u skladu sa praksom Evropskog suda za ljudska prava
<i>“Opasnost od bjekstva”</i>	33
<i>“Da će ometati postupak uticanjem na svjedoke, saučesnike ili prikrivače”</i>	34
<i>“Opasnost da ce ponoviti krivično djelo ili da će učiniti krivično djelo kojim prijeti”</i>	10
<i>Član 175 stav 1 tacka 4 novog ZKP-a</i>	24
UKUPNO:	101

U ovoj tabeli je prikazana struktura neobrazloženih rješenja u skladu sa praksom Evropskog suda za ljudska prava prema osnovima predviđenim u čl. 148 “starog” ZKP-a i čl. 175 “novog” ZKP-a. Dakle, najviše takvih rješenja o određenju pritvora je u vezi sa osnovima koji se tiču opasnosti od bjekstva okrivljenog (ukupno 33 neobrazložena rješenja) i uticaja na svjedoke (ukupno 34 neobrazložena rješenja).

6.1. Opšti osvrt na rješenja o određivanju pritvora koja su neobrazložena u skladu sa praksom Evropskog suda za ljudska prava

Stav Evropskog suda za ljudska prava je da sud pri odlučivanju o određivanju pritvora mora da preispita sva pitanja u konkretnom slučaju, i da odluku o pritvoru donese pozivajući se na objektivne kriterijume propisane zakonom. Pri tome, postojanje osnovane sumnje da je lice lišeno slobode počinilo krivično djelo koje mu se stavlja na teret je *condition sine qua non* za određivanje ili produženje pritvora, ali uz to se mora procijeniti da li za pritvor postoje relevantni i dovoljni razlozi.² Evropski sud za ljudska prava smatra da opravdanost pritvora zavisi i od okolnosti svakog pojedinačnog slučaja koje moraju biti takvog karaktera da upućuju na postojanje opšteg interesa koji je značajan da, uprkos pretpostavci nevinosti, preteže nad principom poštovanja slobode pojedinca.³

Misija je uočila da od ukupno 316 analiziranih predmeta sudovi nijesu obrazlagali rješenja o određivanju pritvora u skladu sa praksom Evropskog suda za ljudska prava u 101 predmetu. Generalni zaključak je da su u tim rješenjima o određivanju pritvora, sudovi propuštali da navedu konkretne i ubjedljive činjenice koje opravdavaju određivanje pritvora, već su samo navodili standardizovana i stereotipna obrazloženja koja su gotovo preslikane zakonske odredbe. Takođe, uočeno je da činjenice koje su navodili u prilog obrazloženosti nijesu bile kvalitativno dovoljne da opravdaju određivanje pritvora u konkretnom slučaju.

U daljem dijelu Izvještaja analizirana su neobrazložena rješenja o određivanju pritvora sa aspekta pravnih osnova za primjenu pritvora.

6.1.1. Opasnost od bjekstva

Čl. 175 st. 1 tač. 1 novog ZKP-a propisuje da se protiv lica koje se krije ili ako se ne može utvrditi njegov identitet ili ako postoje druge okolnosti koje ukazuju na opasnost od bjekstva, može odrediti pritvor. U pitanju je pravni osnov čijom primjenom se najčešće odredjuje pritvor u praksi sudova u Crnoj Gori. Ipak, da bi određivanje pritvora primjenom ovog zakonskog razloga bilo osnovano, sudovi su dužni da u svojim rješenjima navedu konkretne i valjane razloge za svaki slučaj kojim se rizik od bjekstva argumentovano dokazuje.

Analiza pritvorskih predmeta nam govori da sudovi u 33 slučaja od ukupnog broja neobrazloženih rješenja (101) nijesu obrazlagali ovaj osnov na valjan način. Slijedi primjer iz jednog rješenja:

“Postoji bojazan da bi se osumnjičeni mogao dati u bjekstvo prije pravnosnažnog okončanja postupka, cijeneći pri tome težinu krivičnog djela stavljenog mu na teret kroz izraženu visinu zakonom zapriječene kazne za isto, kao i činjenicu da je osumnjičeni nezaposlen, neoženjen, bez porodičnih obaveza i bez motiva da ostane u mjestu prebivalista”.

Naime, kao što se vidi iz navedenog primjera, sudovi najčešće obrazlažu ovaj pritvorski razlog navodeći činjenice da je u pitanju mlađe, nezaposleno i neoženjeno lice, te činjenicu da za slučaj da okrivljeni bude oglašen krivim može očekivati visoku zatvorsku kaznu, a to ga ne može ostaviti ravnodušnim pred dilemom da li da ostane u mjestu prebivašlista.

² Trzaska protiv Poljske, presuda od 11. jula 2000. godine

³ Ilijkov protiv Bugarske, presuda od 26. jula 2001. godine

Ovakvo obrazloženje nije u skladu sa praksom Evropskog suda za ljudska prava koji stoji na stanovištu da lična svojstva okrivljenog i visina kazne ne mogu biti dovoljni razlozi za osnovanost određivanja pritvora primjenom ovog osnova.

Ovaj zaključak nalazi utemeljenje i u sudskoj praksi Apelacionog suda Crne Gore koji u svojim odlukama izražava stav da sama lična svojstva okrivljenog (da su mlađa, neoženjena i nezaposlena lica) ni sama za sebe i u vezi sa drugim okolnostima ne mogu se cijeliti kao konkretni razlozi koji bi ukazivali na opasnost od bjekstva.⁴

**RJEŠENJE APELACIONOG SUDA O UKIDANJU PRITVORA,
po žalbi branioca na rješenje o određivanju pritvora**

“U obrazloženju prvostepenog rješenja, a u vezi pritvorskog osnova- opasnost od bjekstva, prvostepeni sud navodi da ovaj osnov postoji kada se ima u vidu težina k. izražena kroz visinu zakonom zapriječene kazne za to djelo, te činjenica da su lica mlađe životne dobi, nezaposleni i neoženjeni, te da su to osobite okolnosti koje ukazuju da i okrivljeni za slučaj puštanjem na slobodu dali u bjekstvo. To što je neko mlad, neoženjen i nezaposlem ne može se cijeliti kao okolnost koja ukazuje na opasnost od bjekstva, sama za sebe, kao ni u vezi težine k. djela koja se izražava kroz visinu zatvorke kazne. U okviru drugih okolnosti koje ukazuju na postojanje opasnosti od bjekstva mogu se naći(postupanje okrivljenih nakon izvršenja k. djela u pravcu bjekstva sa lica mjesta, u pravcu pribavljanja putnih isprava, obezbjeđivanja materijalnih sredstava za boravak van mjesta prebivališta, optuženi su ranije često mijenjali mjesto prebivališta, a da to nijesu prijavili nadležnim organima, Postojanje ovih okolnosti(nekih od njih) dovedeno u vezu sa težinom k. djela za koje postoji osnovana sumnja da je izvršeno i sa činjenicom da su okrivljeni mlađa, nezaposlena i neoženjena lica bez stalnog mjesta prebivališta ukazivala bi na postojanje opasnosti od bjekstva za slučaj da okrivljeni budu pušteni na slobodu “

Takođe, ovaj zaključak je izražen i u jednoj od presuda Evropskog suda za ljudska prava, prema kojoj se opasnost od bjekstva ne može mjeriti samo na osnovu visine kazne koja prijete, već se mora procijeniti razmatranjem više drugih relevantnih faktora koji mogu ili da potvrde opasnost od bjekstva ili da učine da izgleda tako nebitno da ne može opravdati pritvor dok se čeka na suđenje.⁵ Opasnost od bjekstva se ne može dokazati niti samo činjenicom da osumnjičeni nema stalni boravak u državi, niti navodeći kao relevantan razlog to što neko ima mogućnost ili mu je lako da pređe granicu države.⁶

Za razliku od neobrazloženih rješenja u skladu sa standardima Evropskog suda za ljudska prava kada je u pitanju ovaj pritvorski osnov, Misija je cijelila kao obrazložena rješenja u kojima se u prilog opravdanosti ovog pritvorskog razloga navode činjenice da je okrivljeni strani državljanin, bez prebivališta i boravišta u Crnoj Gori, kao i drugih interesa koji bi ga vezivali za područje naše zemlje. Ovaj zaključak je takođe u skladu sa sudskom praksom Apelacionog suda i u daljem tekstu navodimo jednu odluku u kojoj je ovaj sud zauzeo takav stav.

⁴ Evropski sud za ljudska prava u presudi Muller protiv Francuske, presuda od 17. marta 1997, stav 43. navodi sličan stav..

⁵ Tomasi protiv Francuske, presuda od 27. avgusta 1992, stav 98:

⁶ Sulaoja protiv Estonije, presuda od 15. februara 2005, stav 64. “
Stögmüller protiv Austrije, presuda od 10. novembra 1969, stav 15.

RJEŠENJE APELACIONOG SUDA O ODBIJANJU ŽALBE BRANIOCA NA RJEŠENJE O ODREĐENJU PRITVORA

“Naime, i po nalaženju ovog suda, činjenica da je okrivljeni N. G. osnovano sumnjiv da je izvršio krivično djelo za koje je zakonom zapriječena kazna zatvora u trajanju od 2 (dvije) do 12 (dvanaest) godina, uz činjenicu da je strani državljanin, državljanin R. S.-BiH, jesu okolnosti koje, i po mišljenju ovog suda, ukazuju na opasnost od bjekstva, ukoliko bi se okrivljeni našao na slobodi, a koji razlozi u cilju nesmetanog vođenja krivičnog postupka opravdavaju produženje pritvora po pritvorskom osnovu iz čl. 175 st. 1. tačka 1. ZKP-a, kako je to pravilno prvostepeni sud odlučio.”

6.1.2. Opasnost od uticaja na svjedoke

U članu 175 stav 1 tačka 2 novog ZKP-a navodi se da se protiv lica može odrediti pritvor ukoliko postoje okolnosti koje ukazuju da će uništiti, sakriti, izmijeniti ili falsifikovati dokaze ili tragove krivičnog djela ili da će ometati postupak uticanjem na svjedoke, saučesnike ili prikrivače. Pritvor se u praksi naših sudova veoma često određuje primjenom ovog pritvorskog osnova. U 34 slučaja, od ukupno 101 rješenja neobrazloženih u skladu sa praksom Evropskog suda za ljudska prava, sudovi su propustili da propisno obrazlože ovaj pritvorski osnov, na način da nijesu dali konkretne i ubjedljive razloge u prilog postojanju ovog osnova, već su samo navodili činjenice da neke svjedoke tek treba saslušati i da je to rizik od uticanja na iste. Slijedi primjer jednog takvog rjesenja:

“... Obzirom da postoje osobite okolnosti koje ukazuju da će okrivljeni boravkom na slobodi ometati postupak uticajem na svjedoke, saučesnike i prikrivače.”

Nije obrazloženo u skladu sa stavovima Evropskog suda za ljudska prava rješenje o određivanju pritvora na način kako je to navedeno u prethodnom primjeru, jer sudovi treba da konkretno i ubjedljivo obrazlože postojanje koluzione opasnosti (opasnost da bi okrivljeni puštanjem na slobodu ometao postupak uticajem na svjedoke koje je potrebno saslušati u svojstvu svjedoka) i to navođenjem konkretnih okolnosti koje kao osobite ukazuju da bi okrivljeni mogao ometati postupak uticajem na svjedoke. Shodno praksi Evropskog suda za ljudska prava, tužioci i sudije mogu zaista da misle da postoji stvaran rizik da će optuženi, ako ostane na slobodi, ometati uobičajen tok istrage pokušajem da utiče na svedoke. Bez obzira na to, da bi pritvor mogao da se na tome zasnuje, organi vlasti ne mogu se jednostavno oslanjati na takva mišljenja in abstracto, već bi trebalo da dokažu da postoji konkretna činjenična okolnost koja ukazuje na rizik od uništavanja dokaza ili podmićivanja svedoka.⁷

Rezultati istraživanja nam pokazuju da su se sudovi u određenom broju predmeta pozivali na ovaj pritvorski osnov i nakon završetka istrage, iako je stav Evropskog suda za ljudska prava da nakon završetka faze istrage ne bi trebalo više da postoji postoji rizik od dosluha između osumnjičenih i svedoka.⁸

⁷ Trzaska protiv Poljske, presuda od 11. jula 2000, stavovi 63-66

⁸ Kemmache protiv Francuske, presuda od 27. novembra 1991, stav 54. 3.
Muller protiv Francuske, presuda od 17. marta 1997, stav 40.

6.1.3. Opasnost od ponavljanja krivičnog djela

Čl. 175 st. 1 tač. 3 novog ZKP-a predviđa da se licu može odrediti pritvor ukoliko postoje okolnosti koje ukazuju da će okrivljeni ponoviti krivično djelo ili dovršiti pokušano krivično djelo ili da će učiniti krivično djelo kojim prijeti. Od ukupnog uzorka analiziranih predmeta, u 10 predmeta, uočeno je da sudovi nijesu valjano obrazložili svoja rješenja o određivanju pritvora sa aspekta ovog pritvorskog osnova.

Naime, sudovi su kao obrazloženje ovog pritvorskog razloga navodili činjenicu da je okrivljeni ranije već osuđivan ali ne za istorodno djelo za koje se osnovano sumnjiči i zbog kojeg mu se određuje pritvor. Zaključak je da ovakvo obrazloženje nije u skladu sa praksom Evropskog suda za ljudska prava, a u prilog ovom zaključku navodi se stav Apelacionog suda Crne Gore.

RJEŠENJE APELACIONOG SUDA

“Činjenica da je okrivljeni ranije više puta pravosnažno osuđivan zbog istorodnog krivičnog djela (presudom Osnovnog suda u Podgorici K.br.01/9306 od 15.04.2004. godine zbog krivičnog djela krađe iz čl. 239 KZ-a, presudom Osnovnog suda u Podgorici K.br.01/5297 od 12.12.2003. godine, zbog krivičnog djela teška krađa iz čl. 145 st.1 tač.1 KZ RCG u vezi čl. 19 KZ SRJ i presudom Osnovnog suda u Podgorici K.br.05/1300 od 03.11.2008. godine zbog krivičnog djela teška krađa u produženom trajanju iz čl. 240 st.1 tač.1 Kz-a u vezi čl. 49 Kz-a), i kada se ista dovede u vezu sa činjenicom da se protiv ovog okrivljenog vodi postupak zbog istovrsnog krivičnog djela iz čl. 242 st.4 u vezi st.1 Kz-a (K.br.83/2012), jeste konkretna okolnost koja i po nalaženju ovog suda ukazuje da bi okrivljeni J.Ž. za slučaj da se nadje na slobodi mogao ponoviti krivično djelo koje mu se stavlja na teret pa se produženje pritvora po navedenom pritvorskom osnovu pokazuje opravdanim kako to pravilno zaključuje prvostepeni sud.”

Prema stavu Evropskog suda za ljudska prava, opasnost od ponavljanja krivičnog djela ne može se dokazati upućivanjem na neodređenu prošlost ili ranije osude za djela koja se po svom karakteru ili težini ne mogu porediti.⁹ Takođe, Evropski sud za ljudska prava navodi da se opasnost od ponavljanja krivičnog djela mora dokazati, a mjera mora biti prikladna u svijetlu okolnosti slučaja i posebno prošlosti i ličnosti datog lica.¹⁰

6.1.4. Pravni osnov iz člana 175 stav 1 tačka 4 novog ZKP-a

U članu 175 stav 1 tač. 4 propisano je da se licu može odrediti pritvor kada je u pitanju krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora od deset godina ili teža kazna i koje je posebno teško zbog načina izvršenja ili posljedica, a postoje izuzetne okolnosti koje ukazuju da bi puštanje na slobodu dovelo do ozbiljne prijetnje očuvanju javnog reda i mira. Da bi se u smislu ove odredbe mogao odrediti pritvor, potrebno je da su kumulativno ispunjena sva tri uslova:

- da je u pitanju krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora od 10 godina ili teža kazna;
- da je u pitanju krivično djelo koje je posebno teško zbog načina izvršenja ili posljedica i
- da postoje izuzetne okolnosti koje ukazuju da bi puštanje na slobodu dovelo do ozbiljne prijetnje očuvanju javnog reda i mira.

⁹ Muller protiv Francuske, presuda od 17. marta 1997, stav 44. i Clooth protiv Belgije, presuda od 12. decembra 1991, stav 40.

¹⁰ Clooth protiv Belgije, presuda od 12. decembra 1991, stav 40.

Analiza nam pokazuje, da su sudovi prilikom određivanja pritvora po ovom zakonskom osnovu, u 24 slučaja propustili da uz prva dva uslova obrazlože i treci uslov koji je neophodan za postojanje ovog pritvorskog osnova, a to je *da postoje izuzetne okolnosti koje ukazuju da bi puštanje na slobodu dovelo do ozbiljne prijetnje očuvanju javnog reda i mira*. Dakle, sudovi uopšte ne utvrđuju zašto bi puštanje na slobodu okrivljenog dovelo do ozbiljne prijetnje očuvanju javnog reda i mira. Ovo je konstitutivi element za određivanje pritvora po ovom pritvorskom osnovu, i mora se u svakom konkretnom slučaju utvrditi i potkrijepiti navođenjem konkretnih razloga i činjenica koje ukazuju da bi puštanje na slobodu okrivljenog dovelo do ozbiljne prijetnje očuvanju javnog reda i mira.

Misija je tokom istraživanja uočila da se primjena ovog zakonskog osnova pri određivanju pritvora u najvećem broju slučajeva primjenjuje u praksi Viših sudova u predmetima koji se vode za krivična djela iz čl. 300 KZ-a Crne Gore (neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga). Zaključak je da je prilikom određivanja pritvora po ovom zakonskom osnovu neophodno je da sudovi u konkretnom slučaju obrate posebnu pažnju na vrstu i težinu krivičnog djela zbog kojeg se određuje pritvor. Ovakav stav, nalazi potvrdu i u praksi Evropskog suda za ljudska prava, koji ističe da bi se iz razloga posebne težine i reagovanja javnosti na subjekte optuženja mogao odrediti pritvor, samo za određena krivična djela koja mogu da dovedu do društvene uznemirenosti. Takođe, ovaj osnov se može smatrati relevantnim i dovoljnim samo ako je zasnovan na činjenicama koje mogu pokazati da bi oslobađanje optuženih zaista ometalo javni red i mir.¹¹

Takođe, navodimo i dobar primjer iz prakse Ustavnog suda Crne Gore, koji je prilikom odlučivanja po ustavnoj žalbi na rješenje o određivanju pritvora, usvojio žalbu i ukinuo rješenje o pritvoru, i pri tome naveo sljedeći stav:

”Sud mora da utvrdi da postoje neke objektivne okolnosti ili konkretne i argumentovane radnje i postupci koji nesumnjivo ukazuju da će doći do narušavanja javnog reda i mira za slučaj da podnosioci ustavne žalbe budu pušteni na slobodu. Činjenica je, da se u konkretnom slučaju, radi o krivičnom djelu zloupotreba službenog položaja, ali takva činjenica sama po sebi nije, kako je već rečeno, dovoljna da zadovolji standarde, iz člana 5 stav 1 tačka c) Evropske konvencije, već se razlozi za produženje pritvora moraju posmatrati u svjetlu konkretnih okolnosti. Stoga, Ustavni sud ocjenjuje da su nadležni sudovi propustili da preciznije i konkretnije obrazlože na čemu zasnivaju svoje zaključke da bi njihovo puštanje na slobodu dovelo do ozbiljne prijetnje javnom redu i miru, jer osim što navode da su podnosioci ustavne žalbe bili javne ličnosti ne iznose druge okolnosti koje bi bile indikativne za ocjenu postojanja navedenog pritvorskog osnova.”

Isto tako, rezultati istraživanja nam pokazuju da ovaj pritvorski osnov nije obrazložen u određenom broju predmeta, jer sudovi nijesu navodili konkretne i ubjedljive razloge već samo neke pretpostavke ili činjenice, koje po mišljenju Misije nijesu dovoljne. Slijedi primjer jednog neobrazloženog rješenja.

¹¹ Letellier protiv Francuske, presuda od 26. juna 1991. godine

“Radi se o krivičnom djelu iz člana 300 KZ-a, čije je vršenje veoma učestalo na području nadležnosti Višeg suda u Bijelom Polju, to sama učestalost dovodi do uznemirenja stanovništva i predstavlja okolnost koja ukazuje na to da bi puštanje na slobodu okrivljenog dovelo do ozbiljne prijetnje očuvanju javnog reda i mira.”

7. ODREĐIVANJE JEMSTVA

U članu 170 ZKP-a predviđeno je da okrivljeni koji treba da bude stavljen u pritvor i okrivljeni koji je već stavljen u pritvor samo zbog postojanja okolnosti koje ukazuju da će pobjeći ili iz razloga propisanih u članu 175 stav 1 tačka 5 ovog zakonika može se ostaviti na slobodi, odnosno može se pustiti na slobodu, ako on lično ili ko drugi za njega pruži jemstvo da do kraja krivičnog postupka neće pobjeći, a sam okrivljeni obeća da se neće kriti i da bez odobrenja neće napustiti svoje boravište.

Član 171 ZKP-a predviđa sadržaj jemstva u smislu da jemstvo uvijek glasi na novčani iznos koji se određuje s obzirom na težinu krivičnog djela, lične i porodične prilike okrivljenog i imovno stanje lica koje daje jemstvo. Prema odredbama iz ovog člana, jemstvo se sastoji u polaganju gotovog novca, hartija od vrijednosti, dragocjenosti ili drugih pokretnih stvari veće vrijednosti koje se lako mogu unovčiti i čuvati ili u stavljanju hipoteke za iznos jemstva na nepokretna dobra lica koje daje jemstvo. Konačno, ukoliko okrivljeni pobjegne rješenjem će se odrediti da se vrijednost data kao jemstvo unese u poseban razdjel bužeta za rad sudova.

U članu 172 ZKP-a predviđeno je da će se okrivljeni za koga je položeno jemstvo, zbog opasnosti od bjekstva, staviti u pritvor ako na uredan poziv ne dođe a izostanak ne opravda ili ako se protiv njega, nakon što je ostavljen na slobodi, pojavi koji drugi zakonski osnov za pritvor. Takođe, okrivljeni za koga je položeno jemstvo zbog razloga za pritvor propisanih u članu 175 stav 1 tačka 5 ZKP-a staviće se u pritvor ako na prvi naredni uredni poziv ne dođe na glavni pretres, a izostanak ne opravda. U slučaju iz st. 1 i 2 ovog člana jemstvo se ukida. Položeni novčani iznos, dragocjenosti, hartije od vrijednosti ili druge pokretne stvari vraćaju se, a hipoteka se skida. Na isti način će se postupiti i kad se krivični postupak pravosnažno dovrši rješenjem o obustavi postupka ili presudom. Ako je presudom izrečena kazna zatvora, jemstvo se ukida tek kad osuđeni počne da izdržava kaznu.

Od ukupnog broja analiziranih predmeta, sudovi su ukinuli pritvor i zamijenili ga jemstvom u ukupno 8 slučajeva, i to:

Sud	Broj slučajeva u kojima je pritvor zamijenjen jemstvom
Osnovni sud Bar	2
Osnovni sud Nikšić	1
Osnovni sud Kotor	5

8. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Zaključci:

- Kada su u pitanju Viši sudovi u Podgorici i Bijelom Polju, može se reći da se pritvor primjenjuje u velikom procentu (64,03%) iz čega bi se mogao izvesti zaključak da je određivanje pritvora u ovim sudovima pravilo. U praksi osnovnih sudova u Crnoj Gori, može se zaključiti da je pritvor mjera koja se izuzetno primjenjuje u svega 4,76% predmeta;
- Ovakva praksa određivanja pritvora ima višestruke negativne posljedice, ne samo na pritvorenike, već vodi i prenatrpanosti ustanova za smještaj pritvorenih lica;
- Od ukupno 316 analiziranih predmeta u 101 predmetu, uočeno je postojanje neobrazloženih rješenja o određivanju pritvora, što predstavlja gotovo trećinu analiziranih predmeta;
- Od ukupnog broja neobrazloženih predmeta (101 slučaj), najviše neobrazloženih rješenja o određenju pritvora je u vezi sa zakonskim osnovima koji se tiču opasnosti od bjekstva okrivljenog (ukupno 33 neobrazložena slučaja) i uticaja na svjedoke (ukupno 34 neobrazložena slučaja);
- Generalni zaključak je da su u većini neobrazloženih predmeta sudovi navodili stereotipne i standardizovane formulacije i nijesu imali u vidu specifičnosti svakog slučaja. Isto tako, sudovi su navodili samo neke razloge, ali koji nijesu bili dovoljno konkretni i valjani da opravdaju određivanje pritvora u konkretnom slučaju;
- Kada je u pitanju pritvorski osnov – opasnost od bjekstva, lična svojstva okrivljenog i visina kazne ne mogu biti dovoljni razlozi za osnovanost određivanja pritvora shodno praksi Evropskog suda za ljudska prava;
- Kod neobrazloženih rješenja primjenom pritvorskog osnova – opasnost od uticanja na svjedoke (čl. 175 stav 1 tačka 2), sudovi su propustili da propisno obrazlože ovaj pritvorski osnov, na način da nijesu dali konkretne i ubjedljive razloge u prilog postojanju ovog osnova, već su samo navodili činjenice da neke svjedoke tek treba saslušati i da je to rizik od uticanja na iste;
- Kod pritvorskog osnova – opasnost od ponavljanja krivičnog djela, sudovi su kao obrazloženje navodili činjenicu da je okrivljeni ranije već osuđivan, ali ne za istorodno djelo za koje se osnovano sumnjiči i zbog kojeg mu se određuje pritvor, što po mišljenju Misije nije opravdano;
- Kada je u pitanju pritvorski osnov iz člana 175 stav 1 tačka 4 ZKP-a, u većini predmeta sudovi su propustili da obrazlože i treći uslov koji je neophodan za postojanje ovog pritvorskog osnova – da postoje izuzetene okolnosti koje ukazuju na to da bi puštanje okrivljenog na slobodu dovelo do ozbiljne prijetnje očuvanju javnog reda i mira. Dakle, prva dva uslova i propisana kazna, kao jedan od uslova za ovaj osnov, kao i težina krivičnog djela zbog načina izvršenja ili posljedica, kao drugi uslov, nijesu dovoljni da opravdaju određivanje pritvora po ovom osnovu;
- Od ukupnog broja analiziranih predmeta, pritvor je ukinut i zamijenjen jemstvom, kao alternativnom mjerom za obezbijedenje prisustva okrivljenog u postupku, u 8 predmeta. To vodi zaključku da se alternativne mjere pritvoru, kao što su dovođenje, jemstvo, zabrana napuštanja stana ili mesta boravišta, oduzimanje putne isprave, ne izriču u dovoljnoj meri, niti se koristi mogućnost da one u određenom trenutku zamijene već određeni pritvor;

Preporuke:

- S obzirom na učestalost određivanja pritvora u praksi naših sudova, sudovi bi trebali da se pridržavaju pravila da je pritvor samo izuzetna mjera i da ga treba odrediti samo kada je to isključivo neophodno;
- Primjena alternativnih mjera za obezbjeđenje prisustva okrivljenog vodila bi smanjenju nekad nepotrebno određenih pritvora, i smanjila troškove postupka, kao i prenatrapanost pritvorskih jedinica;
- Sudovi bi trebali da u svim odlukama o određivanju pritvora navedu relevantne i dovoljne razloge, kao i konkretne okolnosti koje govore u prilog opravdanosti određivanja pritvora;
- U okviru drugih okolnosti koje ukazuju na postojanje opasnosti od bjekstva, mogu se naći: postupanje okrivljenih nakon izvršenja krivičnog djela radi bjekstva sa lica mjesta; u cilju pribavljanja putnih isprava i obezbjeđivanja materijalnih sredstava za boravak van mjesta prebivališta; ranije često mijenjanje mjesta prebivališta od strane optuženih, a da to nijesu prijavili nadležnim organima. Postojanje ovih okolnosti (nekih od njih), dovedeno u vezu sa težinom krivičnog djela za koje postoji osnovana sumnja da je izvršeno i sa činjenicom da su okrivljeni mlađa, nezaposlena i neoženjena lica bez stalnog mjesta prebivališta, ukazivala bi na postojanje opasnosti od bjekstva za slučaj da okrivljeni budu pušteni na slobodu;
- Sudovi treba da konkretno i ubjedljivo obrazlože postojanje koluzione opasnosti (opasnost da bi okrivljeni puštanjem na slobodu ometao postupak uticajem na svjedoke koje je potrebno saslušati u svojstvu svjedoka) i to navođenjem konkretnih okolnosti koje kao osobite ukazuju da bi okrivljeni mogao ometati postupak uticajem na svjedoke;
- Kada je u pitanju pritvorski osnov-opasnost da će okrivljeni ponoviti krivično djelo, konkretna okolnost da je okrivljeni ranije već osuđivan za istorodna djela se može smatrati relevantnom u prilog opravdanosti određivanja pritvora;
- Da bi se u smislu odredbe iz člana 175 stav 1 tačke 4 ZKP-a mogao odrediti pritvor, potrebno je da su kumulativno ispunjena tri uslova i to da je u pitanju krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora od 10 godina ili teža kazna i koje je posebo teško zbog načina izvršenja ili posljedica i da postoje izuzetne okolnosti koje ukazuju da bi puštanje na slobodu dovelo do ozbiljne prijetnje očuvanju javnog reda i mira;
- Samo postojanje pretpostavki da bi puštanje na slobodu dovelo do narušavanja javnog reda i mira nije dovoljno, jer sud ne može samo da pretpostavlja takvu mogućnost, već mora da utvrdi neke objektivne okolnosti ili konkretne argumentovane radnje i postupke koje nesumnjivo ukazuju da će doći do narušavanja javnog reda i mira za slučaj da okrivljeni bude pušten na slobodu;
- Sudovi bi trebali da u većoj mjeri primjenjuju alternativne mjere za obezbjeđenje prisustva okrivljenog u postupku i da odrede pritvor tek kada utvrde da alternativne mjere nijesu dovoljne;

